

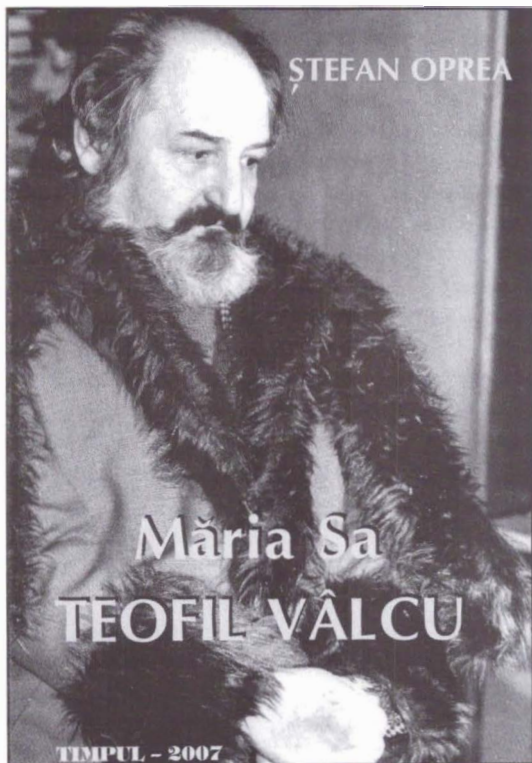
Replică la un abuz al destinului

Teofil Vâlcu, probabil cel mai cunoscut actor ieșean, după legendarul Miluță Gheorghiu, s-a născut la Hănești, județul Botoșani, în noaptea de 30 spre 31 decembrie 1931, în familia preotului invalid de război Gheorghe Vâlcu. Cred că pentru multe generații, astăzi mature, imaginea lui Teofil Vâlcu s-a suprapus cu cea a interpretului lui Ștefan cel Mare din serialul *Mușatinii*, difuzat cu mare succes la începutul anilor '70 (mai exact în 1972), de o Televiziune Română marcată de multe vini, într-o oarecare parte explicabile prin vicisitudinile vremilor, dar cu mult mai multe merite în promovarea teatrului decât zisa Televiziune Română liberă și echidistantă de azi. O regizoare căreia după mulți ani de interdicție i se restituia dreptul de a-și exercita profesia și care doar cu puțină vreme în urmă debutase în teatrul de televiziune printr-un remarcabil spectacol cu piesa *Viața ce ți-am dat* de Luigi Pirandello – e vorba despre Sorana Coroamă-Stanca – îi va încredința lui Teofil Vâlcu rolul care pe scena de scândură devenise sinonim cu personalitatea lui George Calboreanu. O investiție de încredere pe care actorul ieșean o va justifica pe deplin. După ce a evaluat riscurile și după ce i-a găsit rolului rezolvări personale.

Numai că anii au trecut și o boală teribilă îl va lovi pe Teofil Vâlcu în februarie 1989. Se afla pe scenă, în ultimul sfert de oră al spectacolului cu piesa *Tot ce avem mai sfânt* de Ion Druță, spectacol pe care a ținut cu tot dinadinsul să îl ducă până la capăt. După atacul cerebral suferit atunci, Vâlcu și-a pierdut vederea. Totuși, actorul a mai revenit pe scenă în alte două premiere. Cea cu piesa *Socrate* de

Dumitru Solomon, în regia lui Nicolae Scarlat, și în *Pescărușul* de Cehov, montare în care regizoarea Irina Popescu-Boeru îi încredințase rolul Sorin. Teofil Vâlcu a sperat mereu că se va întâmpla o minune, că își va recăpăta văzul, că va învinge boala. Nu a fost să fie astfel. A murit la 1 octombrie 1993, iar generațiilor mai tinere, care nu au apucat să îl vadă nici pe scenă, nici în filme, nici la televiziune, numele actorului nu le mai spune azi nimic sau aproape nimic. Povestea actorului ieșean pare să îl confirme pe Tudor Vianu care scria: „Soarta creației actoricești este dintre cele mai paradoxale. Strălucește ca soarele și se risipește ca fumul”.

Scriitorul ieșean Ștefan Oprea, care adesea a scris despre creațiile scenice sau cinematografice ale lui Teofil Vâlcu, care i-a luat numeroase interviuri, care i-a fost un prieten devotat, dovedind că prietenia adevărată e mai presus de relațiile ciudate, deopotrivă de complementaritate și de contrarietate

dintre actor și critic, și-a propus să scrie o carte care să risipească fumul din jurul personalității marelui actor. În decembrie 2006, adică tocmai în luna în care Teofil Vâlcu ar fi împlinit 75 de ani, Ștefan Oprea a început scrierea cărții. Criticul – învingând toate dificultățile, deloc puține, pe care le are de înfruntat un asemenea demers și slujindu-se de arhiva familiei, de ajutorul soției actorului, Anny Vâlcu, de fotografiile rămase, de cronicile scrise de el însuși odinioară, dar și de articolele confrăților ori ale artiștilor ce l-au prețuit pe Teofil Vâlcu – a izbutit să publice în 2007, la Editura Timpul din Iași, cartea **Măria Sa, Teofil Vâlcu**. Iar cartea are drept *motto* chiar cuvintele lui Tudor Vianu. Până să își vadă proiectul împlinit, Ștefan Oprea a trebuit să găsească soluții obstacolelor de ordin financiar. Însă, excedat de întrebările celor interesați mai curând de cât ar costa tipărirea cărții decât de conținutul ei, Ștefan Oprea a mers mai departe, încredințat că „în lumea lui Cât? viața e urâtă și meschină” și că avem totuși un noroc, acela că „există o lume a frumuseții și a iluziei – există teatrul”.

Cartea *Măria Sa, Teofil Vâlcu* e scrisă frumos și inteligent. Cu metodă și cu rigoare, dar și cu multă iubire. E structurată în șase capitole mari: „Profil din profiluri”, „Jocul vieții...”, „Directoratul”, „Nobila povară a personajelor”, „Jocul morții...”, „Teatrografie–Filmografie”, completate de două relevante *Anexe*. Mai e scrisă cartea aceasta cu mândria firească a unui moldovean că un alt moldovean, după ce și-a făcut studiile de actorie la Cluj, după ce a jucat o vreme pe scena Teatrului Național din Cluj, urmând astfel sfaturile profesorilor săi pe care i-a venerat, mai cu seamă pe cel al maestrului Ștefan Braborescu, a decis să vină la Iași, în cel mai vechi Teatru Național din țară nu doar pentru un simplu popas. Vâlcu nu a părăsit niciodată „casa lui Alecsandri”, în pofida ofertelor tentante venite mai cu seamă din partea Teatrului Național din București, al cărui director de atunci, Radu Beligan, îi aprecia calitățile cu ocazia înregistrărilor pentru *Mușatinii*.

În intervalul decembrie 1972 – decembrie 1979, Teofil Vâlcu a îndeplinit cu destoinicie funcția de director al Naționalului ieșean. A primit această onoare (care i se cuvenea) așa cum se primește o misiune dificilă. Fără cochetărie, fără emfază, ci cu seriozitate și cu responsabilitate, cu dorința de a face treabă. Și pentru asta și-a făurit o strategie. A evaluat – așa după cum aflăm din capitolul „Directoratul” – momentul în care se afla atunci Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Iași. Vârsta ori legile absurde îi siliseră pe o parte, pe cei mai mulți dintre marii actori de odinioară, să se retragă. Teofil Vâlcu a găsit modalitatea de a-i face să revină pe scenă. S-a bazat pe actorii de vârstă medie, pe colegii săi de generație, dar a făcut astfel încât a izbutit să reîmprospăteze trupa, așa încât a evitat o cădere valorică a Teatrului pe care îi era dat să îl conducă. A creditat două tinere regizoare aflate pe atunci la început de carieră, lucru cu atât mai vrednic de laudă cu cât în epocă numărul femeilor ce se încumetau să facă această profesie era extrem de mic. Cele două tinere de atunci se numesc Cătălina Buzoianu și Anca Ovanez. Nici în perioada lor ieșeană, nici mai târziu ele nu l-au dezamăgit pe Teofil Vâlcu. Când, rând pe rând, cele două regizoare au luat drumul Bucureștiului, directorul Teofil Vâlcu a mizat pe Cristian Hadjiculea și iarăși nu a greșit. În toată această vreme, Vâlcu a fost un remarcabil gospodar, dar nu a uitat că este în primul rând actor. A jucat mult, dar nu a căzut nicidecum în păcatul de a se distribui doar pe sine. Le-a cerut colegilor să își îndeplinească rostul firesc, acela de a se afla pe scenă, și le-a creat condițiile în acest sens. A alcătuit, împreună cu un remarcabil Secretariat literar ce, între altele, edita și revista *Arlechin*, un repertoriu competitiv, regizorilor angajați li s-au alăturat colaboratori din diverse generații, uneori direcția

de scenă a fost asumată de actori cu aplecare pentru profesia de regizor. Cele două *Anexe* din cartea lui Ștefan Oprea dovedesc că nimeni nu a stat degeaba, dar nici nu doar s-a aflat în treabă în timpul directoratului lui Teofil Vâlcu. Actorul-director a asigurat deschiderea Teatrului spre confruntarea cu critica de specialitate, cu publicul bucureștean, dar și cu cel de peste hotare. Adică și-a făcut datoria. Îndepărtarea lui Teofil Vâlcu din funcția de director, prefațată de un articol necugetat scris de un critic altminteri stimabil, i-a părut lui Ștefan Oprea o mare nedreptate. Dincolo de alte calități, volumul *Măria Sa, Teofil Vâlcu* are meritul de a aduce adevărul la lumină și de a încerca o reparație postumă.

Monograful e dublat de teoretician în capitoul „Nobila povară a personajelor”. Ștefan Oprea nu s-a mulțumit să inventarieze în ordine cronologică numeroasele roluri jucate de Teofil Vâlcu, mai întâi la Cluj iar apoi la Iași, ci le-a ordonat în zece categorii revelatoare pentru amplele disponibilități ale unui actor puternic, cu o statură impresionantă, cu o voce aleasă, cu o frazare impecabilă, care și-a dublat talentul de muncă, atât în anii studenției cât și în cei în care s-a aflat în luminile rampei. Teofil Vâlcu a jucat, adesea la nivelul excelenței, numeroase roluri de domni, regi ori voievozi. Tocmai de aceea, prietenii și colegii îi spuneau cu simpatie „Măria Sa, Teofil Vâlcu”. Ar fi însă complet eronat să se creadă că registrul actorului ar fi fost limitat la acest tip de roluri. O dovedește cariera sa, o confirmă felul în care sunt prezentate în carte personajele de facturi diferite interpretate în teatru și film. Cele zece categorii sunt susținute prin comentariile critice scrise de autorul volumului, dar și de alți comentatori, prin diverse publicații ale vremii.

Cartea aceasta, scrisă, cum spuneam, frumos și inteligent, cu metodă și cu rigoare, dar și cu mare iubire, mi se pare a fi, la urma urmei, o replică pe care Ștefan Oprea o dă „abuzului destinului” care a vrut ca Teofil Vâlcu să părăsească prea curând scena (nu și Teatrul) și apoi viața. *Măria Sa, Teofil Vâlcu* e semnul că „în lumea lui Cât? mai pot exista și considerație, și respect, și devotament pentru memoria unui mare Creator. Și mai poate dăinui și sentimentul prieteniei.

Ștefan Oprea, *Măria Sa, Teofil Vâlcu*, Editura Timpul, Iași, 2007.

Realul existenței și asumarea lui prin cuvânt

Născut în 1947 la Geneva, specializat la Sorbona în filosofie, filologie și istoria teatrului, artist complex și aproape complet, deoarece e deopotrivă dramaturg și regizor, dar și pictor și desenator, Valère Novarina este deja un nume care se bucură de notorietate în rândul publicului român cultivat. Mai întâi, acesta a avut ocazia să cunoască monodrama *Pentru Louis de Funès*, publicată în traducerea Paolei Bentz-Fauci în nr 1 din 2004 al revistei *Drama*, dar și în volum la Editura *Omonia*. Monodrama în cauză a făcut obiectul unui spectacol-lectură prezentat în cadrul celei de-a XI a ediții a *Festivalului Dramaturgiei Românești* de la Timișoara, festival căruia organizatorii i-au asociat de câțiva ani și un binevenit *Atelier european de traducere*. Teatrul Național Radiofonic a realizat un remarcabil spectacol în regia lui Mihai Lungeanu, spectacol ce l-a avut drept protagonist pe Dan Condurache.